

ANALIZA BILANSA

Dodatak „Narodnom Blagostanju“

BROJ 5

BEOGRAD, 1. FEBRUAR 1941. GOD.

GODINA XIII

Sadržaj:

„Каштел“ тврница хемијско-фармацеутских производа д. д. Загреб
Француско-српска индустрија цемента и угља а. д. — Београд.

„КАШТЕЛ“ ТВОРНИЦА ХЕМИЈСКО-ФАРМАЦЕУТСКИХ ПРОИЗВОДА Д. Д. ЗАГРЕБ

После Уједињења, поред других индустријских грана, код нас се је постепено развила и ојачала и индустрија хемијско фармацеутских препарата. У свој струци имамо већ двадесетак домаћих предузећа. Највидније место међу њима заузима „Каштел“ д. д., који је недавно завршио двадесету годину свог рада. Предузеће је основано 1920. Своју фабрику оно је спочетка било уредило на поседу „Каштел“ крај Карловца. Пословање је доцније пренето у Загреб. У току 1928 — пре дванаест година — купљен је комплекс зграда у западној индустријској четврти Загреба, на је ту фабрика наново уређена.

„Каштел“ морао се је дуго борити против укореног мишљења да је само страна роба добра. Његово јачање било је ометано и смишљеном пропагандом страних предузећа која су се бојала да не изгубе освојене позиције на нашем тржишту медикамената. Разне сметње долазиле су и од стране наше царинске и фискалне политике. За увоз потребних сировина (алкалоида и алкалоидних соли) домаће фабрике морале су да плаћају скоро три пута већу царину од оне коју су плаћале стране фабрике за увоз готових препарата. И порезом на пословни промет домаће фабрике биле су јаче оптерећене него страна индустрија медикамената.

Када се то има у виду, онда неће бити тешко објаснити зашто је „Каштел“ од 1920 па све до 1936 био у немогућности да подели дивиденду својим акционарима. Шта више, у току 1935 предузеће је морало, ради елиминасања губитака који су се били јавили, да снизи и своју главницу за 1 мил. дин. Међутим, ни акционар „Каштела“ ни његова управа нису се обесхрабрили, јер су били свесни тога да заслужено признање не може да изостане. Фабрика у Загребу се стално проширује и усавршава. У току 1936 основано је и сопствено препаратно одељење, у којем се израђују самостални научни препарати, као и извесне сировине за исте. Две године доцније — у 1938 — подигнута је нова зграда за лабораторије. Затим је довршена и нова котловница с новим великим фабричким димњаком. Уређени су и сопствени фармаколошки, биолошки и бактериолошки лабораторији, у којима велики број стручњака врше свој посао по свим захтевима савремене науке.

Фабрикациони програм „Каштела“ обухвата врло велики број медикамената. Предузеће израђује галенске препарате, извесан број синтетских фармацеутских хемикација, разне стерилне ињекције, преко 100 разних врста научних лековитих специјалитета (Ефетусин против кашља. Тоновин за јачање, Грипохин против грипе, Јековитол маст за ране и опекотине, Стрептазол против септичких оболења итд.), затим извесне лекове за сузбијање сточних болести („Дистол“, „Пек“ — Д витамински додатак храни) итд. „Каштел“ је запослио око 200 лица, од којих отпада преко 30 на дипломиране хемичаре, дрогисте, апотекаре и лекаре и преко 20 на комерцијалне чиновнике.

Фабрика редовно издаје и свој сопствени медицински часопис и медицинску практичну библиотеку. Све нам то показује да се овде ради о једној озбиљној, добро снабдеваној и скроз модерно уређеној фабрици хемијско-фармацеутских произвоа. Њени препарати по квалитету могу се потпуно мерити с одговарајућим препаратима највећих страних предузећа, а по цени су обично и знатно јевтинији. Ево главних билансних позиција „Каштела“ д. д.

АКТИВА	1936	1937	1938	1939
	у хиљадама динара			
Непокретности	1.640	1.707	2.615	2.771
Уређај фабрике	1.182	1.395	2.119	2.209
Инвентар	150	168	170	170
Превозна средства	—	88	71	53
Благ. и Пошт. штедионица	71	108	87	74
Ефекти	43	48	48	48
Залиха робе	1.580	1.892	1.433	2.038
Дужници	2.716	2.523	3.380	2.555
Јамчевине	20	20	20	—
Пасива				
Главница	3.000	3.000	3.000	3.000
Резервни фонд	—	—	150	500
Фонд амортизације	710	951	1.236	2.086
Фонд сумњивих потраж.	—	—	302	296
Повериоци	3.479	3.583	4.649	2.828
Преносне ставке	—	—	—	185
Јамчевине	20	20	20	—
Пренос добити	98	12	35	25
Добит тек. год.	94	383	550	998
Збир биланса	7.402	7.950	9.943	9.919

Збир биланса крајем 1939 износио је 9,92 мил. готово једнако као и крајем претходне године. Однос између сопствених и туђих средстава је повољан. У 1939 био је чак и повољнији него крајем 1938, јер су у међувремену повериоци пали са 4,65 мил. на 2,83 мил. дин., док је резервни фонд повећан са 150 на 500 хиљ., а амортизациони фонд са 1,23 мил. на 2,08 мил. дин. У 1939 била је и чиста добит знатно већа него у 1938 и ма којој ранијој години. Она износи 998 хиљ. према 550 хиљ. у претходној, 383 хиљ. дин. у 1937 и цигло 94 хиљ. дин. у 1936 години.

Повољан је и однос између сопствених средстава и хемијско-фармацеутских препарата. У овој струци имамо инвестиција, јер су главница и фондови, без дотација из чисте добити за 1939, износили 5,88 мил. дин., док су укупне инвестиције билансиране са 5,15 мил. дин. Иначе, на инвестиције отпада око 52% целе активе. Даљих 25% активе отпада на дужнике, а 20% на залихе робе, сировина и помоћног материјала. У поређењу са стањем на крају претходне године дужници су смањени за око 800 хиљ. дин., а залихе су повећане за око 600 хиљ. дин. Слично кретање залиха и дужника је готово редова појава у билансима наших индустријских предузећа за 1939 годину. И то је једна од последица рата у Европи.

14
ФРАНЦУСКО-СРПСКА ИНДУСТРИЈА ЦЕМЕНТА И УГЉА
А. Д. — БЕОГРАД

Коњунтура је била за главне производе друштва — цемент и угљ, врло повољна. У извештају за 1939 годину истакнуто је да су резултати рада друштвених предузећа били у овој години најбољи. Француско-српска индустрија цемента и угља има два велика и сада врло уносна предузећа: фабрику цемента у Поповцу и рудњик угља у Сисевцу. Рад фабрике у Поповцу, био је у сваком погледу повољан. Једино у трећем тромесечју 1939 год. транспорт цемента је био ометан несташницом вагона на узаној прузи Параћин—Зајечар. Све би те пролазне тешкоће престале, ако би се изградила пруга нормалног колосека од Давидовца. Капацитет фабрике износи 60.000 вагона годишње. У 1939 био је искоришћен готово цео капацитет, што до сада још није био случај. Најбоља година била је 1930, тада је произведено и продато 51.400 тона цемента. Затим производња снажно опада на 29.800 тона до 1938 год., да би после тога опет постепено расла. Поповачка фабрика цемента задовољава велики део потреба наше земље цемента. У 1939 год. потрошња цемента у Југославији износила је 460.226 тона за округло 5% више него у 1938 год. Према томе фабрика задовољава око једне осмине целокупне југословенске потрошње цемента. Продаја цемента врши се преко централне продајне организације цементне индустрије, која врло добро ради. У извештају друштва подвучено је, да је продајна организација показала добре резултате, много боље него у ранијим годинама. И упркос централног организовања продаје, цене су још — како се у извештају каже — недовољне за правилно пословање. Оне су за 30% ниже него што су биле у 1934 год. Та цифра најбоље демантује све оне, који су подигли ларму пре годину-две о „превисоким ценама“ цемента у нашој земљи.

У Сисевачким рудницима производња као и продаја угља биле су у малом опадању у првој половини пословне године. Државне железнице, које су важни купац друштвеног угља, смањиле су нешто поруцбине. Међутим од септембра то се стање изменило, тражња се знатно повећала уз боље цене које, не само што су се одржале, него су се даље поправиле. Годишњи капацитет рудника је 160.000 тона. Садашња производња приближава се већ овој цифри. Свака година доноси нов рекорд. У ранијим годинама највише је произведено у 1932 год. и то округло 80.000 тона. У прошлој години настављени су истражни радови, тако да се може рачунати са даљим повећањем производње, и ако има извесних сметњи, ове ће се вероватно ипак открити.

Управа Француско-српске индустрије цемента и угља показује велико разумевање за потребе радништва. Циљ социјалног старања друштвене управе је, да побољша услове живота особља. Радништво је у прошлој години показало много увиђавности и заступало своје интересе у умереним границама не служећи се штрајковима ни нередима.

Повољна година огледа се јасно и на финансијском стању, које се поправило тако да су благовремено исплаћене камате по обавезама у француским францима. Уједно је исплаћен већи део дуга, и ако је постојала опасност кредитне кризе у вези са ратом. И доње цифре сведоче о повољном стању друштва:

Рачун изравњања

Активна	1933	1938	1939
	у хиљадама динара		
Благајна и банке	71	588	1.924
Хартије од вредности	66	220	207
Припремни и истражни радови	12.618	13.663	13.663
Концесије и патенти	—	1.129	1.129
Земљиште	585	847	862

Зграде	15.293	17.159	17.365
Превозне пруге	4.079	7.526	7.526
Телефонске линије	51	146	146
Материјал, алат и намештај	—	30.465	26.104
Роба	2.213	1.466	6.311
Разни дужници	8.187	4.656	3.977
Разна актива	374	488	573
Губитак	—	2.059	—
Пасива			
Главница	30.000	30.000	30.000
Повериоци	34.875	17.524	15.273
Разна пасива	1.648	1.312	1.352
Фонд амортизације	—	31.578	34.456
Добитак	—	—	195
Збир биланса	78.934	80.413	81.277

Збир биланса порастао је са 80 мил. дин. у 1938 г. на 81 мил. у 1939 год., због пораста фонда амортизације са 31,6 мил. на 34,5 мил. дин. Главница је остала непромењена 30 мил. дин. Повериоци су се смањили са 17,5 мил. на 15,3 мил. дин. Према 1933 год. повериоци су се смањили за више него 50%. За време кризе друштво је морало да се задужи, тако да је однос између властитог и туђег капитала постао неповољан. Сталним отплаћивањем туђа сретства су знатно смањена и њихов однос према сопственим постао је нормалан. Само с обзиром на то могла је управа друштва да почне са јачим амортизацијама за време кризе и јаког задужења. Највећи део друштвене имовине пласиран је у материјалу, алату и намештају чија је вредност услед утрошка смањена са 30,5 мил. на 26 мил. дин. Зграде су са 17,4 мил. дин. нешто веће него у претходној години, када су износиле 17,2 мил. Отписи су били у 1939 већи него у ранијим годинама. Али услед проширења послова показала се потреба, да се подижу нове зграде. Припремни и истражни радови су исказани у активи са непромењено 13,7 мил. дин. Ако би повољна коњунтура потрајала ти радови би могли корисно да послуже друштву да повећа производњу. Врло значајну ставку чине и железничке пруге са 7,5 мил. дин. У врло великој мери порасле су залихе робе са 1,5 мил. на округло 7 мил. дин. Из тога се може закључити да је производња у 1939 г. била још већа него продаја. За време кризе дужници су били увек високи и износили су 8—9 мил. дин. У 1938 год. они су се смањили на 4,7 мил., а у 1939 год. на округло 4 мил. дин. Скоро паралелно се побољшао и ликвидитет друштва. Ликвидна сретства, која су раније била незнатна, износила су 1938 год. 586.000, а у 1939 год. округло 2 мил. динара.

Рачун губитка и добитка

Губитак	1933	1938	1939
	у хиљадама динара		
Плате, камата и општи трошкови	5.264	2.206	2.122
Порезе и таксе	936	4.234	3.423
Амортизације	—	—	—
Губитак на курсу хартија од вредн.	—	—	12
Добитак у 1939	—	60	2.254
Добитак			
Нето приход пословања	7.301	8.890	11.095
Приход хартија од вредности	—	7	7
Збир губитка — добитка	7.307	8.897	11.102

Нето приход, као што се види из горње таблице порастао је са 9 мил. на 11 мил. дин. Општи трошкови на супрот томе су пали. Тако плате, камате и други трошкови са 22 мил. на 2,1 мил. дин. И порезе као и таксе су смањене са 4,2 мил. на 3,4 мил. Чист добитак друштва износио је 23 мил. дин. према 60.000 у 1938 год. Он је највећим делом употребљен за покриће губитака из ранијих година. Али и после тога остало је ипак округло 150.000 дин., који је износ пренет на рачун нове године.